

Lévai Attila*

Komárom

A Felvidéken használt református káték 1920-tól napjainkig

Catechisms in the Reformed Church of Slovakia from 1920
to the Present. Abstract

The purpose of this paper is to analyse the use of catechisms in the history of the Reformed Christian Church in Slovakia. On the occasion of the 450th jubilee of the Heidelberg Catechism, this paper describes – without aiming to completeness – how these writings have been used in teaching from 1920 to the present day.

Keywords: catechism, Reformed church, Slovakia, church history.

A Heidelbergi Káté 450. évfordulója alkalmából számtalan konferencia zajlott határokon belül és kívül.¹ Előadások, publikációk sokasága születt a káté témájában, s amikor az ember a bőség zavarával küzd, felsejlik benne a kérdés: mit lehet még hozzátenni mindezekhez? A Heidelbergi Káté történetével talán már nem is szükséges annyira intenzíven foglalkoznunk, viszont annál inkább kellene tisztáznunk, hogy mit jelentett a Káté, illetve, hogy az évszázadok folyamán milyen hatással volt a protestantizmusra.

E helyen most arról kell szólnom, hogy a felvidéki református egyházban milyen módon jelentek meg a káték 1920-tól napjainkig.² Tudnunk kell, hogy e kérdéskör taglalásánál nem ragadhatunk le pusztán azon műveknél, amelyeket a felvidéki református egyház adott ki az évtizedek folyamán, hanem egyben szólnunk kell, ha csak érintőlegesen is, azokról a kátékról, amelyek bizonyítottan használatban voltak, vagy talán még most is használatban vannak gyülekezeteinkben.

Az 1920-as évektől napjainkig több olyan kátét használtak a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban, illetve ennek jogelőd egyházaiban, amelyek az anyaországból vagy más egyházkerületből származtak. Kezdjünk hát e káték bemutatásába!

* Dr. Lévai Attila (Királyhelmec, 1975) Kassán végezte gimnáziumi tanulmányait és Komáromban szerzett teológiai oklevelet. Teológiai tanulmányai után teológiai és zsinati titkár volt Komáromban, 2000-tól pedig a csicsói és kolozsnémai gyülekezetekben szolgált, s eközben tanársegédként, majd adjunktusként, később tanszékvezetőként oktat a komáromi Selye János Egyetem (SJE) Református Teológiai Karán. Miután dékánhelyettes megbízatást is kapott, jelenleg a SJE Református Teológiai Karának dékánja. Főbb szakterületei: regionális vallási hiedelmek, egyháztörténet.

¹ A magyarországi konferenciákat és tematikus szimpóziumokat lehetetlen volna felsorolni ezen a helyen. De hadd említhessem meg, hogy a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház keretén belül az országos lelkésztovábbképző foglalkozott kiemelten a Heidelbergi Káté témájával.

² A felvidéki református egyházon a mai Szlovákiai Református Keresztyén Egyházat, illetve annak jogelődjeit kell értenünk.

Más egyházkerületek által kiadott káték

1. Buday Gergely (ford.): *Református Keresztyén Kis Káté*³

Ez a káté az angol *The Westminster Shorter Catechism* (*Westminsteri Kiskáté*, 1647) közreadása Buday Gergely fordításában. A káté fordítójának az volt a célja, hogy ezzel a viszonylag egyszerű és könnyen tanulható kátéval a 13–15 éves ifjak számára nyújtson alapot a hit minél jobb megértéséhez. Buday Gergely arra is kitér a fordítás elé írt bevezetésében, hogy e káté elsajátítása tulajdonképpen az elvárt minimum a konfirmációra készülõ ifjaktól, figyelembe véve azt, hogy ez az irat jóval kisebb terjedelmű, mint a Heidelbergi Káté. Buday Gergely nagy gondot fordított arra, hogy az egyszerű kátékérdések és feleletek alatt álló bibliai helyek a lehető legjobb igei megalapozást nyújtsák a kérdésekhez.

A káté két fő részből áll: *a keresztyén ember bite* (hittan) és *a keresztyén ember kötelessége* (erkölcstan). E két főrészt egészíti ki a függelék, amely az Apostoli Hitvallást és az egyéb imádságokat tartalmazza.

A könyvecske terjedelemben nem nagy, egyszerű, B5 formátumban állt rendelkezésemre, terjedelme kb. 80 oldal.

2. *Református Keresztyén Hitvallás*

(*a Heidelbergi Káté kérdéseiből és feleleteiből összeállítva*)⁴

Ez a káté, helyesebben fogalmazva hitvallás, amint azt már a bevezető is aposztrofálja, a Heidelbergi Káté 92 kérdés-feleletét foglalja magában. Mivel maga a könyv valójában hittankönyv is, ezért a református kerettanterv eleve úgy készült a vonatkozó korosztály számára, hogy a megfelelő évfolyamok a kátéval foglalkozhassanak, s így e könyv konfirmációi kátéként is szolgált.

Ha összevetjük a Heidelbergi Kátéval, rögtön észrevehetjük a szerkesztő által eszközölt változtatásokat. Elhagytak ugyanis 37 kérdés-feleletet a Heidelbergi Kátéból. A szerkesztők ezt ekképpen indokolták:

„[...] a növendékek életkorához képest az öntudatos hitbeli meggyőződés kialakításánál mellőzhetőek.”⁵

A káté *Előszóval* kezdődik, majd az I. részben az ember nyomorúságának taglalása áll. A II. rész 9 alfejezetre oszlik (*Az ember megváltásáról, Az Atya Istenről, A Fiú Istenről, A Szentlélek Istenről, A szent Sákramentumokról, A szent keresz-*

³ Buday Gergely (ford.): *Református keresztyén káté*. Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Részv. Társ. Budapest 1922.

⁴ *Református Keresztyén Hitvallás (a Heidelbergi Káté kérdéseiből és feleleteiből összeállítva) az elemi iskolák VII-ik, a középiskolák III. osztályos református növendékei és a konfirmandusok számára*. Második, átdolgozott kiadás. A szöveg megállapítását végezte: dr. Tavaszy Sándor. Revideálták: dr. Imre Lajos és dr. Makkai Sándor. Összeállították: Pilder Mária és Székely János. Az Erdélyi Református Egyházkerület Iratterjesztésének kiadása.

⁵ *Református Keresztyén Hitvallás (a Heidelbergi Káté kérdéseiből és feleleteiből összeállítva)*, 4.

ségről, az Úr szent vacsorájáról), a III. rész pedig két alfejezetben taglalja a háládatosság és az imádság kérdésköreit. A káté a konfirmáción elhangzó egyedi kérdések ismertetésével és a konfirmációi istentisztelet leírásával zárul. Az A5-ös formátumú könyvecske 70 számozott oldalból áll.

3. Az Erdős-féle Káté⁶

Ez a kiadás a Heidelbergi Káté Erdős József fordításában, aki a hozzá írt *Előszó*ban így mutatja be:

„Az egyetemes református keresztyén anyaszentegyház eme páratlanul remek vallási népkönyve és hitvallástételi irata a jelen alkalommal csakis a káté szövegének közlésével és bibliai tételek jelzésével jelenik meg.”

A káté B5 formátumban jelent meg és 76 számozott lapot tartalmaz. A rendelkezésemre álló példány a tizenkettedik kiadásból származott, mert csak a 129 kérdés-feleletet és a bibliai igehelyeket tartalmazza.

4. A Révész Imre-féle Káté⁷

Ez a káté azok számára készült, akik belépni óhajtottak a református egyházba, de emellett a gyülekezeti hitvédelem célját is szolgálta Révész Imre szerkesztésében. Első kiadására 1929-ben került sor, majd sorban még két kiadást ért meg a II. világháború végéig.

Szerkezete a következő: a bevezetések és előszók után⁸ a Tízparancsolat áll, ezt követi az Apostoli Hitvallás, majd – s ez talán meglepetés számunkra – a Niceai Hitvallást olvashatjuk. Ezek után 13 fejezet sorakozik összesen 58 kérdés-felelettel. A kérdések feleleteiben mindenhol vastagon szedték azt a szövegmennyiséget, amelyet a nélkülözhetetlen minimumnak kell tekinteni, s amint ezt az *Előszó az első kiadás*hoz cím alatt olvashatjuk, meg is kell követelni:

„[ezt] a református hitbeli öntudatban és annak tényleges kifejezésében a legegyszerűbb, keblébe lépő embertől is feltétlenül meg kell követelnie egyházunknak”.⁹

⁶ *A Heidelbergi Káté*. Magyar nyelvre fordította Erdős József, a theologia doktora és professzora. A Tiszántúli Református Egyházkerület tulajdona. Tizenkettedik kiadás. Kiadja a „Méliusz” Könyvkereskedés, Debrecen 1943.

⁷ *Öntudatos hit. Káté a református egyházba belépni óhajtók számára, valamint a gyülekezeti hitvédelem céljaira*. Összeállította Révész Imre. Harmadik, javított kiadás. Debrecen szabad kir. város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda-vállalatának kiadása. Debrecen 1944.

⁸ *Előszó az első kiadás*hoz, 3. skk.; *A második kiadás előszavából*, 7. skk.; *Előszó a harmadik kiadás*hoz, 9. skk.

⁹ *Öntudatos hit. Káté a református egyházba belépni óhajtók számára, valamint a gyülekezeti hitvédelem céljaira*, 4.

Az egyes tételek bővebb kifejtését normál szedésben olvashatjuk, a hitbéli minimum hitbéli-apologetikus megvilágítását pedig kurzív betűkkel szedték. A könyvecske B5 formátumban került hozzám, és 100 számozott oldalt tartalmaz.

5. Szamosközi-féle Káté¹⁰

Szamosközi István *Konfirmációi káté* című füzetecskéje kis, B6-os formátummal jelent meg Pécsen 1953-ban. Használatát a Dunamelléki Református Egyházkerület Elnöksége engedélyezte 425–1956 számmal. Ez a káté a Tízparancsolattal kezdődik, majd 22 oldalon 55 kérdés-feleletet tartalmaz.

A felvidéki „illetőségű” káték

Az eddig bemutatott kátékon kívül a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban, s annak jogelődjeiben többféle káté vagy kátéfordítás jelent meg az 1920-as évektől. Az alábbi káték mindegyike hosszabb-rövidebb ideig használatban is volt vagy mindhárom egyházkerületben, vagy egy-egy egyházkerületben annak rendelkezése nyomán. Tudniillik 1920–1938 között három egyházkerülete volt a Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyháznak: a Szlovenszkói Dunamelléki Egyházkerület, a Szlovenszkói Tiszáninneri Egyházkerület és a Kárpátaljai Egyházkerület.

A trianoni traumából alig észre térő egyháztestben is égetővé vált a megfelelő hittan- és kátékönyvek kiadásának kérdése. Kovács Alajos, aki Negyeden volt tanító, már 1921. február 20-án levelet írt az akkori püspökhelyettesnek, Patay Károlynak. Ebben a levélben a püspökhelyettes 1921. febr 3-án kelt levelére válaszolt, aki felkérhette őt egy református hittankönyv elkészítésére. Kovács Alajos válaszából azt tudjuk meg, hogy elvállalta a hittankönyv megírását, és hogy a munkát el is kezdi egy Végh nevű kartársával. Tudomást szerzünk arról is, hogy ő már gondolt egy ilyen könyv megírására, és hogy egy olvasókönyv anyaga már össze is állt, de nemigen kapott segítséget. A felvidéki káték történetének első szála tehát ide vezethető vissza.¹¹

1. A Bácsy Gyula-féle Káté¹²

A káté 1924-ben jelent meg a következő címmel: *Kis káté. A református vallás alapigazságai. Konfirmandusok és bizonyos hitre vágyó lelkek számára*. A kátéból sajnos egyetlen példány sem áll rendelkezésünkre, és emellett még hivatkozásokra sem támaszkodhatunk, ugyanis ilyesmik sem kerültek elő. Így csak remélni tudjuk, hogy előbb-utóbb előkerül majd egy példány valamely magángyűjteményből,

¹⁰ Szamosközi István: *Konfirmációi Káté*. Dunamelléki Egyházkerület, Pécs 1953.

¹¹ Ezeket az adatokat Somogyi Alfréd, egyetemi adjunktus, apácaszakállasi református lelkész pápai levéltári kutatásai alapján közölhettem, amelyért ezen a helyen is köszönetet mondok.

¹² Bácsy Gyula: *Kis káté. A református vallás alapigazságai. Konfirmandusok és bizonyos hitre vágyó lelkek számára*. A Szeretet Kiskönyvtára, 8–10. Kálvin ny., Beregszász 1924, 51 old.

vagy mégis csak előbukkan valami hivatkozás, amely előrevihetné a kutatók munkáját, nem is beszélve arról, milyen felbecsülhetetlen kincs lehetne az egyházi gyűjtemény számára.

2. *A Galambos Zoltán-féle Heidelbergi Káté és annak magyarázata*¹³

Amint azt maga Galambos Zoltán volt komáromi lelkipásztor írta a könyv *Bevezetésében*, „e könyv Káté-szövege új fordítás”. A szerző, miután egybevetette a magyar fordítások fontosabbjait az eredeti latin és német szövegekkel, valamint összehasonlította azokat néhány, akkoriban újabbnak számító német és holland fordításokkal, arra a meggyőződésre jutott, hogy jobbnak ígérkezik egy teljességgel új fordítást készítenie, mint újraközölni valamely korábbi fordítást. Tehát új fordítást készített a Heidelbergi Kátéről, amelyet rövid magyarázatokkal látott el a káté feleletei után. Ezekbe dolgozta bele azokat a bibliai igehelyeket, amelyek a jobb megértés alapjául szolgálnak. A magyarázatoknál elsősorban magyar nyelvű műveket használt forrásul. A könyvecske A5-os formátumban jelent meg és 164 oldalból áll.

Mellékletként hadd idézzük Galambos Zoltán *Bevezetésének* második felét.¹⁴

„E könyv Káté-szövege új fordítás. Igen sok oka volt az új fordítás szükségességének. Itt csak egyet említünk meg. A magyar fordítások fontosabbjait egybevetve az eredeti latin és német szöveggel, valamint összehasonlítva néhány újabb fordítással (német, holland) arra a meggyőződésre jutott a fordító, hogy észrevételei elég súlyosak ahhoz, hogy néhány tudós barátja, ismerőse figyelmét felhívhatja azokra. S miután helyesléssel találkozott véleménye, elhatározta a H. Káté új lefordítását, s az egyes kérdéseknek egyszerű, könnyen érthető magyarázatokkal való ellátását. S miután a „Szeretet” tudós, hívő, tiszta kálvinista főszerkesztője szükségesnek tartotta annak leközlését és külön nyomatban való megjelenését: így sok nehéz munka árán, fárasztó összehasonlítás és a modern etimológiai eredmények felhasználásával, de legfőképpen a nagy kegyelmű Isten segedelméből napvilágot lát ez a kis könyvecske.

A Káté-szöveg fordításánál persze figyelemmel kísértem az eddigi magyar fordításokat. Néhány régebbin kívül különösen a legújabbat és a legjobbkat dr. Erdős Józsefét. S a fordítói jog legújabb nemzetközi magyarázata szerint felhasználtam azokból mindent, amit csekély tudásom és szerény véleményem szerint nem lehetett egy részről magyarosabban és egyszerűbben (a megérthetés szempontjából), másrésztől meg hüebben, precízebben visszaadni (a Káté-írók eredeti intenciójának legbehatóbb tanulmányozására).

Ami pedig a magyarázást illeti, itt a megszabott rövidség dacára is megpróbáltam kitérni mindarra, ami hitünket, Anyaszentegyházunkat közelebről érinti: a szekták, a helytelen felfogások, a más vallásoktól való eltérések, a személyes hitéletre való buzdítás, a theocentrikus, őskálvinista elv stb. mind csak azért kerültek Írás-szerű megvilágításba, mert a Kátéval kapcsolatos magyar nyelvű irodalom múltját ilyen irányúnak látom. A

¹³ *Heidelbergi Káté és magyarázata*. Magyarázza Galambos Zoltán. A „Szeretet” kiadása. Nyomta: «Kálvin» Nyomda, Beregszász 1925.

¹⁴ Uo. 12.

magyarázatokhoz forrásul elsősorban a magyar nyelvű műveket használtam, továbbá a Heyns-féle *Dogmatika*-fordításomban felsorolt nagy Káté magyarázók könyveit. S a magyarázás módszeréhez a konfirmandusok és középiskolások számára megírt legújabb kátémagyarázatok szolgáltak mintául (Elzenga, Laudwebr, a németországi ref. szövetség kiadványai stb.). Tekintettel voltam arra is, hogy a Ntű. lelkész uraknak is segítségére lehessen e könyvecske: kátémagyarázatok megírásához. Az esetleges hitvédelem mellett az előbb vázolt cél szabta meg a bibliai citátumok s a felhozott szentírásbeli helyek mennyiségét, hol és mikor való betolását.

*

Irodalom: A különböző időből való és nyelvű Káté-kiadásokon kívül: V. Oosterzee: Kátémagyarázatok (ford. Antal G.); Ráczy Károly: *A H. K. dr. Kohlbrügge... kérdéseivel*, Lugos 1891; Pap J. Ker. Vallás (káté-magyarázatok, de uniós szellemben írva), Arad, 1879; Erdős József: H. K., Debrecen, 1901. 1923; H. K. prédikációkban, Holl. Magy. Bizottság kiadása, Bpest, 1923; Erdélyi új kiadás, Kolozsvár, 1920, (sok tévedéssel, helytelen rövidítéssel); A Jugoszláviában megjelenő „Der Saemann” és a „Magvető” c. ref. egyházi lapok is foglalkoztak utóbbi évfolyamaikban a H. K.-val; a magyarországiak hasonlóképpen. Az egyháztörténetek, monográfiák, törvénykönyvek, kánon-irodalom szintén szolgálhatnak forrásmunkául. A Reálencyklopediákon kívül még leginkább a köv. külföldi írók műve ajánlható: Ursinus, Sudhoff, Bethune, Dalton, Theleman, H. Hockstra, Elzenga, Laudwebr. L. bővebben: Heyns – Galambos Z. Ref. Dogmatika, Bp. 1925.

Testvéri szeretettel kérem meg a mélyen tisztelt bírálókat, hogy nyilvánosan megjelent kritikájukat címemre a „Szeretet” szerkesztősége révén, (Munkács, Kossuth u. 15. Csehszlovákia) eljuttatni kegyeskedjenek. Egyébként is hálás köszönettel veszek mindenféle szóbeli vagy írásbeli véleményt, kifogást, felvilágosítást, amit esetleges második kiadás alkalmával felhasználni szeretnék; a jó ügy érdekében.

Isten felséges, szentséges Nevének dicsősége és a mi tövisszorosús, sápadt arcú és mégis oly igen szeretett Anyaszentegyházunk harcos jövőjének szolgálása irattá meg velem e gyarló munkácskát is.

Isten-é, a Krisztusban Atyánkká lett Jehová-é, legyen a hála, a magasztalás és a dicséret: ezért is.

Réthe, 1925. július.

A szerző.”

3. *A Czinke-féle Káté*¹⁵

Az egykori Szlovenszkoí Tiszáninneri Református Egyházkerület, és az Egyetemes Konvent püspökének munkája inkább csak egy füzetecske B6-os formátumban és 43 oldalon. Tagolása a következő: bevezetés, az Atyáról és

¹⁵ *A mi hitünk és életünk. Vallástévő Káté, az írásztalához először készülő református keresztyének részére.* Készítette: Pálóczi-Czinke István református püspök. Kiadja Klein Géza Könyvnyomdája, Rimaszombat 1925.

munkáiról, a Fiúról és megváltó munkájáról, a Szentlélekről és üdvözítő munkájáról, az Anyaszentegyházról, az örök életről, imádság a hitvallás letétele előtt, hitvallás és fogadalomtétel.

A kátét nem mindenhol fogadták osztatlan lelkesedéssel. A barsi egyházmegye például leginkább azt kifogásolta, hogy Pálóczi-Czinke István nem egyezett alsóbb egyházi szintekkel és nem pályáztatás útján lett hivatalos tankönyvvé elrendelve. Ennek ellenére mégis az egyik leginkább használt kátévá lett a második világháború előtt.

4. *A Szabó Béla-féle Káté*¹⁶

Szabó Béla, huszti református lelkész kátéja az Egyetemes Konvent megbízásából készült, amely 1935-ben el is rendelte kötelező használatát. Alcíme: *Református Keresztyén Káté a Heidelbergi Káté alapján*.

A könyv három részre oszlik, és 120 kérdés-feleletben taglalja a hit igazságait, amelyek a következők: az ember nyomorúságáról, az ember megváltásáról, az ember háládatosságáról. A könyv végén hitvallás és fogadalomtétel található, valamint imádságok, és függelékként a Szentírás könyveinek tartalmi ismertetését olvashatjuk. A kiadvány A5-ös formátumú és 68 számozott oldalt tartalmaz.

5. *A Tomašul'a-féle Káté*¹⁷

A felvidéki káték bemutatásánál figyelembe kell vennünk azokat is, amelyek nem magyar nyelven készültek. A Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban már a 20. század első felében voltak szlovák anyanyelvű reformátusok, és ők is igényelték az anyanyelvű hitirodalmat. (A szlovák kálvinisták akkor is az ország keleti tésrégeben éltek többségükben. Az 1920-as években számuk kb. 1/3-a volt annak, amit a legutóbbi, 2011-es népszámlálás alkalmával mutattak ki.) Így született meg a Heidelbergi Káté első szlovák fordítása, amely 1937-ben jelent meg.

A káté előszavából megtudhatjuk, hogy a fordító milyen korábbi fordításokra támaszkodott: az 1563-as német szöveg, az 1901-es és 1911-es cseh fordítások, Tavasz Sándor fordítása 1930-ból, valamint az 1895-ös Gerhard and Co. angol fordítása. A fordító azzal a meggyőződéssel bocsátotta útjára a kátét, hogy jó célt fog szolgálni.

A káté 129 kérdés-felelete után függelékben olvashatjuk az úrvacsora szerzetési igéit, továbbá az úrvacsora vétele előtti, a kenyér- és borvétel előtti, valamint az úrvacsora utáni imádságokat is. Formátuma B5-ös, terjedelme pedig 58 számozott oldal.

¹⁶ Szabó Béla: *Én hiszem és vallom. Református Keresztyén Káté a Heidelbergi Káté alapján*. Kiadja a Kárpátaljai Református Egyházkerület Iratterjesztése, Beregszász 1935.

¹⁷ *Heidelberský katechizmus. Vyznanie viery ref. kresťanskej cirkvi*. Do slovenčiny preložil Ján Tomašul'a. Vydavateľ, [Myjava s. n.] 1937.

6. *A Ján Baláz-féle Káté*¹⁸

Ez a káté is 1937-ben jelent meg a következő alcímmel: *Segédkönyv a református elemi népiskolák 7–8. osztályainak hitoktatásához*. A szlovák fordítás az Erdős József-féle 1914-es szöveg alapján készült az akkori Szlovákiai Református Egyház keleti egyházmegyéjének megbízásából.

Előszavában már felfedezhetjük az éledező szlovák nacionalizmus felhangjait,¹⁹ ugyanis a szerző a kolonizáló magyarosítás törekvéseire is kitér, s ezt azzal zárja, hogy az 1918 utáni helyzet valójában visszarendeződés, és ez is arra figyelmeztet, hogy az egyház küldetése más, mint politikai eszmék kiszolgálása, amelyek nem mindig ideálisak.

Szerkezetét tekintve az 52 úrnappja, 129 kérdés-felelet sémát követi. Formátuma A5-ös, és 43 számozott oldalt tartalmaz.

7. *A Galambos-féle fordítás*²⁰

A könyvecske az 1925-ös, Galambos Zoltán-féle káté (*Heidelbergi Káté és magyarázata*. Magyarázza Galambos Zoltán. A „Szeretet” kiadása. Nyomta: «Kálvin» Nyomda, Beregszász 1925) második kiadása a magyarázatok mellőzésével.

A fordító csupán egy rövid utószót mellékel a kiadáshoz, amelyben megindokolja az ismételt kiadás szükségességét, illetve a következő ajánlást írta a belső címlapra:

„Hálás emlékezéssel ajánlom nagy tanítómestereimnek dr. d. Bohatec (Wien) dr. H. Bouwman (Kampen), dr. T. Hoerstra (Kampen) dr. H. visscher (Utrecht) ref. theologiai professoroknak e csekélyke munkát; akik az idegenben testvérként fogadtak és hívő tudománnyal vezettek el Isten legtisztább megismerésére.”

B5-ös formátumban és 64 számozott oldallal jelent meg.

8. *Ágoston – Kovácsy – Szabó-féle Kis káté*

Az az általam kézbe vett 1943-as Ágoston – Kovácsy – Szabó-féle kis káté, amely a rév-komáromi egyházközség gondozásában jelent meg, már a negyedik kiadás, a harmadikat pedig 1940-ben nyomtatták.²¹ Ezt a kis kátét a volt Jugo-

¹⁸ *Heidelberský katechizmus*. Vierovyznanie reform. krest'. Cirkvi. Pomocná kniha vyučovania náboženstva pre 7.-8. ročník ref. ľudových škôl. Z poverenia východného distriktu ref. cirkvi na Slovensku preložil podľa maďarského vydania dr. Jozefa Erdősa z r. 1914 Ján Baláz. Kalv. biskup. úrad [Lučenec], D. Pažický, na Myjave 1937.

¹⁹ Uo. 8.

²⁰ *Heidelbergi Káté. A Református Keresztyén Egyház Hitvallása*. Fordította: Galambos Zoltán komáromi ref. lelképásztor. Második, átdolgozott kiadás. Kiadja a Református Traktátus Vállalat, Budapest 1943.

²¹ Ágoston Sándor – Kovácsy Sándor – Szabó Zoltán: *Református keresztyén kis káté a Heidelbergi Káté alapján*. 3. kiadás. Kiadja a Rév-komáromi Református Keresztyén Egyház. Puzsér Testvérek Könyvnyomdája, Rév-komárom 1940. Illetve: *Református Keresztyén Kis Káté a Heidelbergi Káté alapján*. Kiadja a Rév-komáromi Református Keresztyén Egyház, Komárom 1943.

szlavia településeinek lelképásztorai, Ágoston Sándor (Feketehegy), Kovácsy Sándor (Szabadka) és Szabó Zoltán (Nagybecskerek) lelkészei szerkesztették. 140 kérdés-feleletet tartalmaz, ezt követik az úrvacsorai imádságok, az üdvrendi kérdések 7 pontban.

Noha Komáromban jelent meg, s az ottani lelkész, a káté-fordítások és kiadások terén ugyancsak jelentős munkásságot kifejtő Galambos Zoltán írt hozzá előszót, a szerzők származását figyelembe véve nem feltétlenül tartozik a felvidéki „illetőségű” káték közé. Azonban mégis kapcsolódik a felvidékhez, a második világháború utáni káték közül a leginkább használatos Varga Imre-féle káté éppen ennek felhasználásával készült.

A könyv B5-ös formátumú kiadvány, 52 számozott oldalt tartalmaz.

9. Horovčák-féle Káté²²

A Horovčák-féle Káté az Ágoston – Kovácsy – Szabó-féle Kis Káté szlovák fordítása. A fordítás munkáját Horovčák Pavol magyarizségi²³ esperes végezte el, s ez volt az első olyan háború utáni káté, amelyet már a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház adott (1951). Egyéb ismertetőjegye nincs. B5-ös formátumban jelent meg 48 oldalon.

10. Hitvallásaink²⁴

Ezt a könyvet 1955-ben adta ki a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház, az akkori püspök (1952–1980), Varga Imre szerkesztésében. A Heidelbergi Kátét tartalmazza dr. Erdős József fordításában, valamint a Második Helvét Hitvallást Victor János átdolgozásában. A Heidelbergi Káté kérdés-feleletei előtt Victor János tollából olvashatjuk e hitvallási irat történetét.

A könyvet kemény kötéssel és A5-ös méretben kiviteleztek, s mivel mindkét hitvallási iratunkat tartalmazza, terjedelme 228 oldal.

11. Varga Imre-féle kis káté²⁵

A káté a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház korábbi püspökének, Varga Imrének szerkesztésében jelent meg először 1955-ben, 3000 példányban, majd 1981-ig még 7-szer.²⁶ Ez mindmáig a legelterjedtebb és leginkább használt káté a felvidéki reformátusság körében.

²² Horovčák Pavol (prekl.): *Malý katechizmus*. Vydala Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku, Rimavská Sobota 1952.

²³ Az egykori Magyarizsép színtiszta magyar település volt az 1930-as évekig. Ma csupán pár magyar lakja, és a neve pedig Nizny Zipov – Alsóizsép lett.

²⁴ Varga Imre (szerk.): *Hitvallásaink. A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hitvallási iratai*. Kiadta a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége, Rimavská Sobota 1955.

²⁵ Varga Imre: *Református keresztyén kis káté*. Kiadta a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége, Rimavská Sobota 1955.

²⁶ A. Kis Béla: Szlovákiai magyar református vonatkozású könyvek válogatott bibliográfiája (1990–2007). In: *Fórum*. Társadalomtudományi Szemle, X. évf., 2008/2. számában jelzi, hogy a

A káté az Ágoston-féle Káté alapján készült és 4 nagy részre tagolódik: *Református keresztyén hit* (116 kérdés-felelet), *Református Keresztyén Egyházi Élet* (112 kérdés-felelet), *A keresztyén egyház története* (24 kérdés-felelet), *Imádságok*. Szlovák fordításban is megjelent, amely a szlovák reformátusok körében is a leginkább elterjedt káténak számít, s amelyet első kiadása óta már több mint tízszer jelentettek meg. A káté B5-ös formátumú és 124 oldalt tartalmaz.

12. Heidelberský katekizmus

Erről a traktátusszerű könyvről csupán annyit tudunk, hogy a szlovák reformátusok részére adták ki több alkalommal. Címe: *Heidelberský katechizmus, čiže pomôcka k vyučovaniu kresťanského náboženstva – Heidelbergi Káté, avagy segítség a keresztyén vallás tanításához*. Így csak találgatások szintjén tudjuk, hogy az egyház kiadványa volt a kommunista időkben. A5-ös formátumú és 38 oldalas.

13. Szlovák on-line káté²⁷

Brecko Juraj, a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Ondava-Hernádi Egyházmegyéjének jelenlegi esperese elkészítette a Heidelbergi Káté fordítását, amely elérhető az egyházmegye honlapjáról. Ez a fordítás a Baláz-féle szlovák, és az első angol fordítás felhasználásával készült.

Felhasznált irodalom

A Heidelbergi Káté. Magyar nyelvre fordította Erdős József a theologia doktora és professzora. A Tiszántúli Református Egyházkerület tulajdona. Tizenkettedik kiadás. Kiadja a „Méliusz” Könyvkereskedés, Debrecen 1943.

A mi hitünk és életünk. Vallástévő Káté, az úrasztalához először készülő református keresztyének részére. Készítette: Pálóczi-Czinke István református püspök. Kiadja Klein Géza Könyvnyomdája, Rimaszombat 1925.

Ágoston Sándor – Kovácsy Sándor – Szabó Zoltán: *Református keresztyén kis káté a Heidelbergi Káté alapján*. 3. kiadás. Kiadja a Rév-komáromi Református Keresztyén Egyház. Puzsér Testvérek Könyvnyomdája, Rév-komárom 1940.

Ágoston Sándor – Kovácsy Sándor – Szabó Zoltán: *Református Keresztyén Kis Káté a Heidelbergi Káté alapján*. Kiadja a Rév-komáromi Református Keresztyén Egyház, Komárom 1943.

Varga Imre-féle Káténak van még két megjelentetése: Varga Imre (összeáll.): *Református keresztyén kis káté*. Komárom, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége, 1997, 124 old. Varga Imre (összeáll.): *Református keresztyén kis káté*. Javított kiadás. Komárom, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház, 2005, 120 old. Az objektív tájékoztatás megkívánja, hogy szóljunk egy 2008-as kiadásról is, valamint hogy megemlítsük: a 20. század utolsó évtizedében történtek sajnos olyan „privát” kiadások is, amelyek teljesen követhetlenné tették a Varga-féle Káté kiadás-történetének pontos rekonstrukcióját.

²⁷ Ld. <http://www.oh-seniorat.sk/sk/co-verime> (a magyar link címe: *Mit hiszünk?*)

- Bácsy Gyula: *Kis káté. A református vallás alapigazságai. Konfirmandusok és bizonyos hitre vágó lelkek számára.* A Szeretet Kiskönyvtára, 8–10. Kálvin ny., Beregszász 1924.
- Buday Gergely (ford.): *Református keresztyén káté.* Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Részv. Társ. Budapest 1922.
- Heidelbergi Káté. A Református Keresztyén Egyház Hitvallása.* Fordította: Galambos Zoltán komáromi ref. lelképásztor. Második, átdolgozott kiadás. Kiadja a Református Traktátus Vállalat, Budapest 1943.
- Heidelbergský katechizmus. Vyznание viery ref. krest'anskej cirkevi.* Do slovenčiny preložil Ján Tomašul'a. Vydavateľ, [Myjava s. n.] 1937.
- Heidelbergský katechizmus. Vierovyznanie reform. krest'. Cirkevi.* Pomocná kniha vyučovania náboženstva pre 7.–8. ročník ref. ľudových škôl. Z poverenia východného dištriktu ref. cirkevi na Slovensku preložil podľa maďarského vydania dr. Jozefa Erdősa z r. 1914 Ján Baláž. Kalv. biskup. úrad [Lučenec], D. Pažický, na Myjave 1937.
- Heidelbergi Káté és magyarázata.* Magyarázza Galambos Zoltán. A „Szeretet” kiadása. Nyomta: «Kálvin» Nyomda, Beregszász 1925.
- Horovčák Pavol (prekl.): *Malý katechizmus.* Vydala Reformovaná krest'anská cirkev na Slovensku, Rimavská Sobota 1952.
- Öntudatos hit. Káté a református egyházba belépni óhajtók számára, valamint a gyülekezeti hitvédelem céljaira.* Összeállította Révész Imre. Harmadik, javított kiadás. Debrecen szabad kir. város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda-vállalatának kiadása. Debrecen 1944.
- Református Keresztyén Hitvallás (a Heidelbergi Káté kérdéseiből és feleleteiből összeállítva) az elemi iskolák VII-ik, a középiskolák III. osztályos református növendékei és a konfirmandusok számára.* Második, átdolgozott kiadás. A szöveg megállapítását végezte: dr. Tavaszy Sándor. Revideálták: dr. Imre Lajos és dr. Makkai Sándor. Összeállították: Pilder Mária és Székely János. Az Erdélyi Református Egyházkerület Iratterjesztésének kiadása.
- Szamosközi István: *Konfirmációi káté.* Dunamelléki Egyházkerület, Pécs 1953.
- Szabó Béla: *Én hiszem és vallom. Református Keresztyén Káté a Heidelbergi Káté alapján.* Kiadja a Kárpátaljai Református Egyházkerület Iratterjesztése, Beregszász 1935.
- Varga Imre (szerk.): *Hitvallásaink. A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hitvallási iratai.* Kiadta a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége, Rimavská Sobota 1955.
- Varga Imre: *Református keresztyén kis káté.* Kiadta a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége, Rimavská Sobota 1955.